

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

SOU 2021:77 Återstartsutredningens betänkande Från kris till kraft – återstart för kulturen.

Statens museer för världskultur har anmodats yttra sig över denna remiss. Myndigheten har valt att avgränsa yttrandet till de förslag som har störst koppling till Världskulturmuseernas verksamhet.

Allmänna bedömningar

Statens museer för världskultur (SMVK) uppskattar att regeringen tillsatt en utredning med kort varsel under rådande pandemi. Utredningen har på ett förtjänstfullt sätt beskrivit kulturbranschens strukturella problem och fångat dess komplexitet. Vi uppskattar utredningens ambition att i en bred analys identifiera brister som kan ha funnits länge, men som kommit i dagen i och med pandemin samt att många av de förslag som presenteras sträcker sig över flera politikområden. Det är uppenbart att det kommer att krävas kraftfulla och långsiktiga åtgärder för att ge kulturlivet rätt förutsättningar för återstart och många av förslagen är ändamålsenliga. SMVK saknar dock åtgärder för att säkra en tillräcklig hög basfinansiering för den statliga museisektorn.

Utredningen berör och belyser betydelsen av de många innovativa initiativ som kulturinstitutioner tagit under pandemin för att skapa och tillgängliggöra publikt utbud digitalt. Vi delar helt utredningens bedömning att det krävs ökade resurser, nya affärsmodeller och stärkt kompetens för att tillvarata och fortsatt utveckla den digitala förmedlingen även efter pandemin. Utredningen berör även, men ägnar inte lika stort utrymme åt att belysa museernas största och kanske mest kritiska utmaning - att hantera eftersatt arbete med basdigitalisering av de samlingar man förvaltar. Detta grundläggande arbete är en förutsättning för mycket av den digitala förmedlingen och har länge lidit av konsekvenserna av urholkade anslag och underfinansiering, en situation som förvärrats med anledning av pandemin. SMVK vill betona hur viktig en satsning på basdigitalisering av kulturarv är och väljer att utveckla vårt svar kopplat till detta.

3.2.1 Stöd till kulturen har urholkats

SMVK *instämmer* i utredningens bedömning att den urholkning av anslag som många kulturinstitutioner lidit av under lång tid är ett grundproblem. Vi vill understryka att detta får synnerligen allvarliga konsekvenser för museiverksamhet som har långsiktiga åtaganden och har tillförts nya och utökade uppdrag, är personalintensiva samt samtidigt har små möjligheter till effektivisering. Utan en stabil grundfinansiering riskerar en kris likt pandemin att få mycket långsiktigt negativa effekter, då viktig kärnverksamhet tvingas stå tillbaka.

7.2.3 Kulturcheckar

SMVK är *tveksamma* till förslaget, då vi ser att det är ett relativt kostsamt och kortsiktigt förslag och att motsvarande investering skulle göra betydligt större nytta i

form av långsiktiga, riktade insatser för att nå nya målgrupper och bredda delaktigheten i kulturlivet.

7.3 Långsiktig förstärkning av kulturens ekonomiska förutsättningar

SMVK *instämmer* i att även statliga kulturaktörer behöver stärkt grundfinansiering och önskar se tydligare förslag kopplat till detta.

7.4 Stärk internationellt utbyte och samverkan

Hela grunden för verksamheten vid SMVK är historiska och samtida internationella relationer. Under pandemin har de digitala kontakterna med olika samarbetsparters utvecklats avsevärt. Givet de komplexa frågeställningarna kring exempelvis återförande frågor är det dock nödvändigt med omfattande och regelbundna fysiska resor och kontakter. Därför är det av yttersta vikt att resurser för internationellt utbyte och samverkan säkerställs.

7.4.1 Medfinansiera projekt inom Kreativa Europa

SMVK *stödjer* även utredningens förslag och delar uppfattningen att medfinansiering till projekt inom Kreativa Europa skulle underlätta fler ansökningar.

7.6.1 Digitalisera kulturarvet

SMVK välkomnar förslaget att regeringen avsätter sammanlagt 800 miljoner kronor för en satsning på digitalisering av kulturarvet. Vi ser denna satsning som synnerligen angelägen.

SMVK *stödjer* förslaget att Riksantikvarieämbetet får i uppdrag att ta fram formerna för satsningen, men att detta ska göras i samverkan med bland annat centralmuseerna.

Digitalisering är en ödesfråga för museerna – både när det gäller bevarande av unikt kulturarv, och för att göra materialet tillgängligt för utbildning, forskning och innovation. Ökad digitalisering är därmed en förutsättning för att museerna ska kunna vidmakthålla sin viktiga roll som kunskapsinstitutioner. Det är även en förutsättning för en säker och effektiv samlingsförvaltning. Genom att tillhandahålla öppna, länkade och kvalitativa metadata öppnas stora möjligheter till att knyta samman nationella och internationella samlingar över institutionella och ämnesmässiga gränser. Digitaliseringen kan även underlätta att anpassa innehåll utifrån olika individuella behov, intressen, förkunskaper och funktionsförutsättningar. Genom att göra kulturinstitutionernas kulturarv digitalt tillgängligt skapas förutsättningar för ökad delaktighet – ett kulturarv för alla. Centralmuseerna har 2021 tagit fram en vision¹ och målbild för museernas digitaliseringsarbete som beskriver just denna bredare nytta och som är skalbar till att kunna omfatta alla landets museer.

Utredningens förslag ligger i linje med den vision som centralmuseerna presenterat och där behovet av en storskalig satsning på basdigitalisering samt kompetenshöjande insatser lyfts fram. Centralmuseernas vision sträcker sig över fem år (2021–2025) och inkluderar att utreda förutsättningarna för en gemensam statlig infrastruktur för

¹ Centralmuseernas vision för digitalisering, fastställd 2021. FLERA museiorganisationer! EN samling! OÄNDLIGA möjligheter! Med användarna i fokus skapar vi TILLSAMMANS nya förutsättningar att aktivera, samskapa och utforska våra samlingar digitalt.

basdigitalisering samt verka för en gemensam statlig infrastruktur för lagring och bevarande (e-arkiv). En viktig förutsättning för att kunna dela data är att branschen enas om gemensamma standarder och har en gemensam kompetensplattform. SMVK konstaterar att utredningens förslag och centralmuseernas målbild överensstämmer väl.

SMVK framför följande synpunkter:

- Utredningens förslag sträcker sig över tre år, varav ett år utgör planering och uppbyggnad. Vi bedömer att det krävs en mer långsiktig satsning, minst fem år.
- Museernas basfinansiering måste parallellt stärkas för att säkerställa den kapacitet av resurser som krävs för att berika, kontextualisera och förvalta det digitaliserade materialet. Annars riskerar satsningen att skapa nya digitala kyrkogårdar av icke användbart material.
- Att om Riksantikvarieämbetet ges uppdrag att samordna en storskalig satsning på digitalisering, ska samverkan ske i nära dialog med centralmuseerna, som hittills kommit längst i problem- och behovsanalys samt vision och målbild för museernas digitaliseringsarbete.
- En riktad satsning kommer att kräva kvalificerad kompetens, inte minst för att leda komplexa digitaliseringsprocesser, och måste därmed följas av satsningar på kompetensuppbyggnad.
- Satsningen behöver stödja kompetenshöjande insatser på alla nivåer (ledning, styrning, beställarkompetens, generell digital kompetens, hybridkompetens, spetskompetens), vilket även inkluderar beslutsfattare och uppdragsgivare. Se vidare den förstudie kring kompetensutvecklingsbehov kopplat till digitalisering som centralmuseerna gemensamt tagit fram 2021.²
- En storskalig satsning på digitalisering förutsätter långsiktig lösning och infrastruktur för e-lagring.

7.7.4 Utveckla statistik och analys

SMVK tillstyrker förslaget om att ge ett delat uppdrag till Myndigheten för tillväxtpolitiska utredningar och Myndigheten för kulturanalys. Områdets komplexitet talar för att upplägget är ändamålsenligt. Vi vill dock understryka vikten av att museerna blir en del av de branschspecifika dialoger som Myndigheten för kulturanalys ska genomföra. Museerna är en viktig del av en framgångsrik besöksnäring och genererar därmed stora intäkter tillbaka till staten och samhället.

SMVK vill även upprepa de synpunkter som tidigare framförts³ gällande att Myndigheten för kulturanalys behöver bredda statistikunderlaget till att även omfatta museernas uppsökande- samt digitala verksamhet.

7.8.3 Främja förutsättningarna för kultur i skolan

SMVK är mycket positiva till förslaget att Skolverket får i uppdrag att främja samarbetet mellan skolväsendet och kulturaktörer.

² Förstudierapport DigiKraft Dnr SMVK: 36/2021-4.3

³ Redovisning av uppdrag i Regleringsbrev för budgetåret 2020 gällande Statens museer för världskultur.

SMVK bedömer att skolan är den mest demokratiska inkörsporten för att skapa delaktighet i kulturlivet. Att i unga år få besöka museer, teater och andra kulturinstitutioner bygger förutsättningar för långsiktiga kulturvanor. Vi vill understryka hur välinvesterade dessa medel är och att regelbundna kulturbesök bör ingå i varje elevs skolgång.

Vi upplever att problemet idag till delar är ett matchningsproblem och därmed ett ineffektivt sätt att utnyttja kulturaktörernas resurser. Trots att kulturinstitutionerna har mycket relevant pedagogiskt utbud att erbjuda och vill tas i anspråk som en resurs för skolan, har man svårt att nå varandra. Skolans lektionsplanering har blivit mer slimmad och många kontakter bygger på personliga eldsjälar. Det saknas även effektiva kanaler för att nå ut med museernas utbud, vilken även gäller de digitala undervisningsmaterial som museerna tagit fram under pandemin. Vi ser att det digitala utbudet har förutsättningar att nå fler och nå ut nationellt, men att det måste göras lätt tillgängligt för skolorna. SMVK har därför föreslagit en gemensam plattform där skolorna enkelt ska kunna få överblick över alla landets museers digitala undervisningsmaterial och utbud online – *Sveriges museer skola play*.

SMVK anser vidare att uppdraget till Skolverket även bör omfatta förskolan.

Vi delar även utredarens beskrivning (sid 181) av att bidrag till Skapande skola bör utvecklas för att i högre grad kunna inkludera museernas pedagogiska verksamhet som en viktig resurs för skolan.

I detta ärende har överintendent Ann Follin beslutat efter föredragning av stabschef Karl Magnusson.

Göteborg, 2022-02-15

Ann Follin
Överintendent
Statens museer för världskultur